

Inventariserend Veldonderzoek

Bovenweg 31 te Bennekom

Oprichtgever

Dhr. Boekhoorn
Bovenweg 31
Ede

Projectnummer

174134

Autorisatie

Gerapporteerd door:	paraaf	datum	status
mevr. drs. H. Kremer			
mevr. drs. Ir. B.A. van der Linden			

Kenmerk

HKR/ALG/SAZ/174134

Gecontroleerd door:	paraaf	datum	status
drs. J.S. Krist		29-11-2004	

Synthebra Archeologie bv, Ambachtsweg 10, NL-7021 BT ZELHEM
Postadres: Postbus 4, NL-6997 ZG HOOG-KEPPEL
Telefoon +31 (0)314 62 77 08, Fax +31 (0)314 62 77 26, Internet: www.synthebra.com
Bankrelatie F. van Lanschot Bankiers Nijmegen, nr. 22.59.31.451, BTW nr. NL.809760538B01, HR 09119698
Synthebra Archeologie bv is een werkmaatschappij van de Verhoeve Groep bv
Vestigingen te Dordrecht, Hummelo, Jirnsum, Weert en Zelhem

Synthegra Archeologie bv, Ambachtsweg 10, NL-7021 BT ZELHEM
Postadres: Postbus 4, NL-6997 ZG HOOG-KEPPEL
Telefoon +31 (0)314 62 77 08, Fax +31 (0)314 62 77 26, Internet: www.synthegra.com
Bankrelatie F. van Lanschot Bankiers Nijmegen, nr. 22.59.31.451, BTW nr. NL809760538B01, HR 09119698
Synthegra Archeologie bv is een werkmaatschappij van de Verhoeve Groep bv
Vestigingen te Dordrecht, Hummelo, Jirnsum, Weert en Zelhem

Project : Inventariserend Veldonderzoek
Kenmerk : HKR/ALG/SAZ/174134

Colofon

Opdrachtgever: Dhr. Boekhoorn
Project: Bovenweg 31 te Bennekom
Projectnummer: 174134
Titel: Inventariserend Veldonderzoek, Bovenweg 31 te Bennekom
Datum: September 2004
Auteurs: mevr. drs. H. Kremer mevr. drs. Ir. B.A. van der Linden
Verantwoording: Drs. E.E.A. van der Kuijl
Druk: Synthegra Archeologie bv, Zelhem
ISSN: 1574-0838

Synthegra Archeologie bv
Postbus 4
6997 ZG Hoog-Keppel
telefoon: 0314-627708
fax: 0314-627726
www.synthegra.com

© Synthegra Archeologie bv, 2004

De intellectuele eigendomsrechten verblijven te allen tijde bij Synthegra Archeologie bv.

INHOUD

Colofon	3
1. Inleiding, Onderzoekskader en Onderzoeksdoel	3
1.1. Inleiding en Onderzoekskader	3
1.2. Onderzoeksdoel	3
1.3. Objectgegevens	4
1.4. Historisch onderzoek	4
1.5. Eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek	5
1.6. Archeologisch vondstmateriaal uit de omgeving van de onderzoekslocatie	6
2. Resultaten van het veldwerk	7
2.1. Opzet van het onderzoek	7
2.2. Resultaten van het onderzoek	7
2.3. Beschrijving van het bodemprofiel	7
2.4. Grondsporen en structuren	7
2.5. Beschrijving van het vondstmateriaal	9
3. Conclusie	13
4. Aanbeveling	14
5. Synthese	14
Literatuur	
Bijlagen:	
1. Sporenoverzicht en coupe- profieltekening	
2. Vondstenlijst	
3. IKAW/AMK kaart	
4. Waarderingscriteria en parameters	
5. Geologische perioden, lijst met gebruikte afkortingen	

Omslagfoto: onderzoekslocatie

1. Inleiding, Onderzoekskader en Onderzoeksdoel

1.1. Inleiding en Onderzoekskader

Op 7, 8 en 9 september 2004 is in opdracht van dhr. Boekhoorn door Synthegra Archeologie bv een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd aan de Bovenweg 31 te Bennekom, gemeente Ede.

Op de locatie is de bouw van een voliëre gepland. Na overleg met de provincie en de gemeente is naar voren gekomen dat voor het terrein een middelhoge tot hoge archeologische verwachting van toepassing is. Dit vermoeden is door eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek bevestigd.

De geplande werkzaamheden en het daarmee samenhangende grondverzet kan een bedreiging vormen voor de archeologische waarden in het plangebied. Op basis van diverse rijks- en provinciale regelingen, met name het Verdrag van Malta, Nota Belvédère, en de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid, dient een inventarisatie van de archeologische waarden in het gebied gemaakt te worden. De gemeente Ede zal de resultaten van het onderzoek toetsen. De resultaten van het onderzoek zullen vervolgens in de planvorming betrokken dienen te worden.

Het onderzoek en de adviezen hebben betrekking op de Prehistorie tot en met de Nieuwe Tijd. Het onderzoek is afgestemd op het toekomstige grondverzet en de daarmee samenhangende versterking van het landschap en het bodemarchief.

1.2. Onderzoeksdoel

Het primaire onderzoeksdoel is het voorkomen van aantasting/verloren gaan van cultureel erfgoed. De resultaten van dit onderzoek moeten gebruikt kunnen worden voor een goede planning van een vervolgonderzoek als de vindplaats behoudenswaardig is.

Hiertoe heeft de gemeente Ede in het Programma van Eisen een aantal onderzoeksvragen opgesteld waarop door het inventariserend veldonderzoek antwoord kan worden verkregen.¹

De vragen worden hieronder weergegeven:

- wat is de exacte aard (urnenveld of andersoortig crematiegrafveld) en datering (IJertijd of misschien ook Vroeg Romeinse Tijd) van de vindplaats;
- op welk niveau bevinden zich de sporen;
- wat is de landschappelijke context;
- wat is het verband met reeds bekende vindplaatsen uit dezelfde periode in de directe omgeving;
- wat is de conserveringsgraad van de vindplaats;
- wat is de gaafheid van de vindplaats;
- is de vindplaats zeldzaam in de regio.

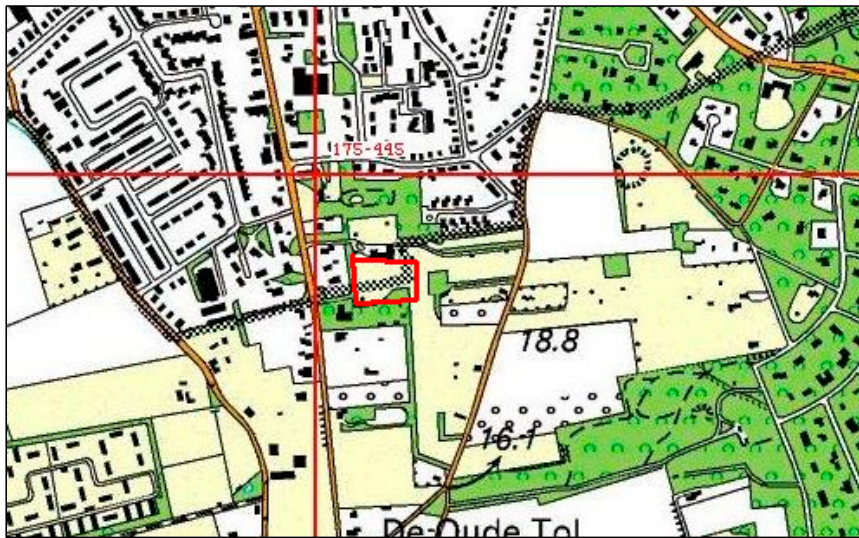
Het onderzoek sluit mogelijk aan bij het speerpuntonderzoek van esgebieden van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort.

---

¹ Van der A, PvE nr. 2004-27, 2004.

1.3 Objectgegevens

Plaats: Bennekom
Gemeente: grens Ede en Wageningen
Provincie: Gelderland
Projectnummer: 174134
Kaartblad: 39 F
Periode: Steentijd tot Nieuwe Tijd
Te onderzoeken oppervlak: 1800 m²
Coördinaten: X 175.090 Y 444.860
Bodem: Hoge zwarte enkeerdgrond
Geomorfologie: Gordeldekzandrug
Grondgebruik: Tuin

Afbeelding 1: onderzoekslocatie in rood kader op topografische kaart.

1.4 Historisch onderzoek

Het historisch onderzoek met betrekking tot de onderzoekslocatie is uitgevoerd en gerapporteerd in de Synthegra rapportage met code 174105 (Zelhem 2004). Voor een uitvoerige uiteenzetting van de historie van de onderzoekslocatie wordt verwezen naar dit rapport.

1.5 Eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek

Op de locatie is door SyntheGra Archeologie bv in 2004 een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd. Uit de onderzoeksresultaten is gebleken dat het terrein beschouwd mag worden als een terrein met een hoge archeologische waarde. In 7 van de 11 boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Het betreft houtskool, aardewerk uit de IJzertijd en verbrand bot, hieruit valt af te leiden dat het mogelijk gaat om een urnenveld uit de IJzertijd.²

De ondergrond op de onderzoekslocatie behoort tot de gordeldekzandgronden, deze gronden worden gekenmerkt door de aanwezigheid van enkeerdgronden. Door de gunstige ligging (precies tussen de natte Gelderse Vallei en de droge en onvruchtbare stuwwallen), was het gebied van de gordeldekzanden al vanaf de Prehistorie een interessant gebied om te wonen en om landbouw te bedrijven. De bodem op de onderzoekslocatie wordt gerekend tot de dikke enkeerdgronden (zEZ21). Een enkeerdgrond bestaat uit lemig fijn zand, met een dikke organische toplaag. De organische laag is antropogeen van aard. Een esdek ontstaat door het eeuwen lang bemesten van het gebied met potstalmest. Het vee stond in de winter op stal. Op de stalbodem werden heideplaggen en bosstrooisel gelegd om de mest op te vangen. De plaggen en bosstrooisellaag, verrijkt met potstalmest, werden in het voorjaar over het akkerland gestrooid. Door deze eeuwenlange bemesting kon er een donkere humeuze laag ontstaan die zeer geschikt is voor landbouwdoeleinden. Een esdek heeft daarnaast, door de fijne structuur, goede hydrologische kenmerken. De dikte van het esdek is ongeveer 80-90 cm. Volgens de nieuwste theorieën zijn esdekken in Overijssel en Gelderland vaak niet ouder dan 400-500 jaar (Mondelinge mededeling van dhr T. Spek, ROB Amersfoort, promovendus op het gebied van zandgronden). Na vertering van de organische stof bleven de minerale delen over. Deze delen hebben in de loop der eeuwen gezorgd voor de fysieke ophoging van de oude bouwlanden. Als het bouwland uitgeput raakte aan organisch materiaal, vond nieuwe ophoging plaats of creëerde men nieuwe esdekken, veelal iets verder gelegen van de oorspronkelijke bewoningskern. Ook kon men kiezen voor revitalisering van de bestaande esdekken, wanneer de bovenlaag was uitgeput, moest er verse grond van onderen aangeboord worden om de es te verbeteren ook kon de lemige ondergrond worden gebruikt om de structuur van de es te verbeteren. Dit leidde tot een systeem van esgreppels.

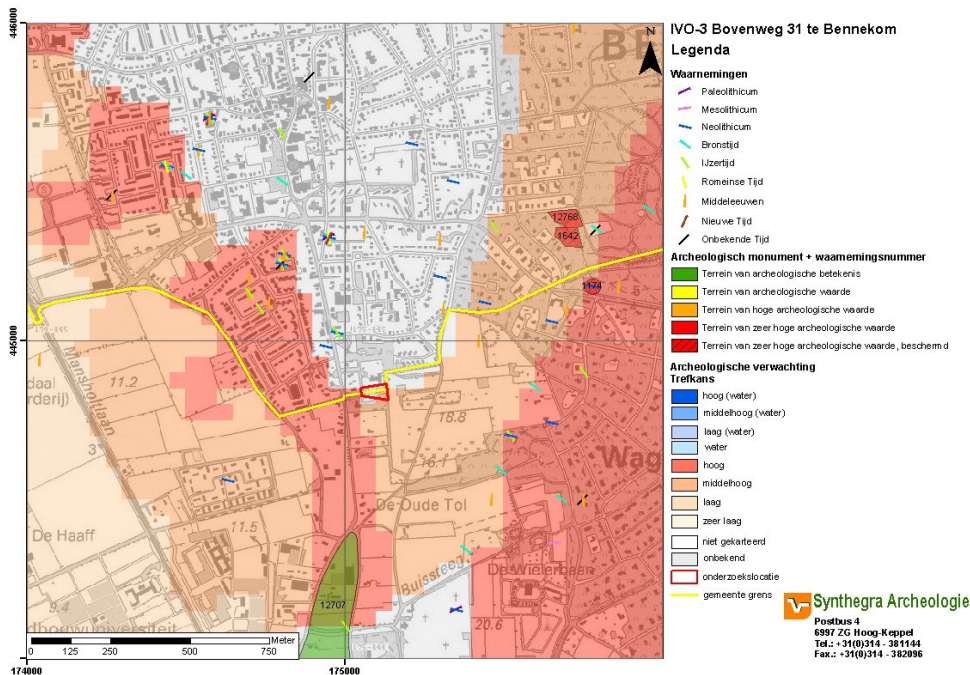
De activiteiten van bewoning laten sporen na in de ondergrond. Een esdek dekt deze sporen als een deken af. Het esdek heeft er voor gezorgd dat de sporen in de ondergrond buiten het bereik van de ploeg en andere landbouwwerktuigen zijn gebleven. Aan enkeerdgronden wordt daarom een hoge archeologische verwachting toegekend.

Onder het esdek kan een podzolbodem voorkomen. Podzolering is een proces waarbij humus en ijzeroxide uit het bovenste gedeelte van de bodem wordt uitgespoeld en in een lager horizont wordt ingespoeld. Podzolering vindt plaats in zandgronden. Op de onderzoekslocatie zou de oorspronkelijke podzol nog onder het esdek aanwezig kunnen zijn.

---

² Bergman et al, 2004.

1.6 Archeologisch vondstmateriaal uit de omgeving van de onderzoekslocatie

Afbeelding 2: uitsnede uit de topografische kaart, IKAW, AMK en Archismeldingen, deze afbeelding is ook te zien in bijlage 3.

In de omgeving van de onderzoekslocatie komen met regelmaat oude bewoningssporen en artefacten te voorschijn bij grondverzet. Dit hangt samen met de hoge ouderdom en de gaafheid van de dekzandruggen en de bijbehorende esdekken waarop het dorp zich uitstrekt. Het aantal vondstmeldingen uit de directe nabijheid van het onderzochte terrein bedraagt 29 zoals blijkt uit het geraadpleegde databestand van het archeologisch informatie systeem (ARCHIS) van de ROB te Amersfoort. Uit de diverse waarnemingen en opgravingen valt op te maken dat het de omgeving een lange bewoningstraditie kent lopende vanaf de Steentijd tot in de Nieuwe Tijd. Zo zijn onder andere vuurstenen artefacten en aardewerk uit het Neolithicum aangetroffen (waarnemingsnr. 16753, 25200, 25342), artefacten en grondsporen uit de Bronstijd (16753, 25390), IJzertijd (6824), Romeinse Tijd (25342), Middeleeuwen (994, 6825) en Nieuwe Tijd (17171). Tijdens eerder onderzoek door Synthegra Archeologie bv is op de locatie Spinakker-Fluitakker (rapportagenummer 173113) een nederzetting of metaalbewerkingssite uit de IJzertijd of Romeinse Tijd aangetroffen.³ Tevens zijn op de locaties Keltenwoud (rapportagenummer 174041) en de Molenstraat (rapportagenummer 173149) archeologische indicatoren uit de IJzertijd en Vroege Middeleeuwen aangetroffen. Een eerder uitgevoerd IVO door middel van proefsleuven aan de Bovenweg, hoek Bosweg te Bennekom (rapportagenummer 173003) wijst in de richting van prehistorische bewoningsactiviteiten in de omgeving⁴

³ Helmich *et al*, 2003.

⁴ Krist *et al*, 2003.

2. Resultaten van het veldwerk

2.1 Opzet van het onderzoek

Het veldonderzoek werd uitgevoerd door drs. J.S. Krist (senior archeoloog), mevr. drs. Ir. B. van der Linden (junior archeoloog/veldtechnicus) mevr. drs. H. Kremer (junior archeoloog/veldtechnicus) en dhr. G. Kleijn Winkel (veldmedewerker). Het onderzoek startte met enige vertraging daar het terrein waar de poefsleuf stond gepland niet toegankelijk was wegens de aanwezigheid van bouw materiaal.

Conform het Programma van Eisen opgesteld door de gemeentelijk archeoloog van de gemeente Ede, mevr. drs. S. van der A, is op het terrein een oost-west georiënteerde proefsleuf uitgegraven met een lengte van 20 m en een breedte van 5 m (bijlage 1).⁵ Machinaal is de bovengrond verwijderd in dunne lagen tot op het niveau bovenkant B-horizont. Tijdens het verwijderen van de bovengrond zijn de vondsten handmatig verzameld in eenheden van 5 x 5 m. Tevens is bij de machinale verwijdering van de bovengrond gebruik gemaakt van een metaaldetector om metalen objecten te traceren. Na het verwijderen van de bovengrond is het waarnemingsvlak handmatig opgeschaafd en onderzocht op de aanwezigheid van metalen voorwerpen waarna het vlak is gedocumenteerd volgens de eisen vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 2, oktober 2001). Sporen zijn gecoupeerd en afgewerkt tot op het niveau onderkant B-horizont. Vanaf dit eerste vlak is voorzichtig verdiept naar het leesbare vlak (bovenkant C-horizont). Met een metaaldetector is de B-horizont tijdens het verdiepen gecontroleerd op het voorkomen van metaalvondsten. De vondsten uit de B-horizont zijn apart verzameld van de vondsten die uit het esdek afkomstig zijn. Aan de bovenkant van de C-horizont is een leesbaar vlak aangelegd en conform de gestelde eisen gedocumenteerd. Eén lengteprofiel is gedocumenteerd en volgens de richtlijnen opgesteld door de Werkgroep Geo-Archeologie.⁶

2.2 Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek zullen in onderstaande deelparagrafen worden gepresenteerd waarbij achtereenvolgens, de profielopbouw, de grondsporen en structuren en de diverse materiaalcategorieën aan bod zullen komen. Er zijn in totaal 16 vondstnummers uitgeschreven (bijlage 2), de vondsten werden voornamelijk gedaan in de laag die zich onder de bouwvoor bevindt, het esdek.

2.3 Beschrijving van het bodemprofiel

Het zuidprofiel heeft een bovenste laag van opgebracht geel/bruin gemengd zand, de bouwvoor. Onder de bouwvoor bevindt zich een pakket bruin fijn zand, het esdek. Dit esdek kent diverse subrecente verstoringen tot ca. 1 m –mv., door grondwerkzaamheden. Ten behoeve van de tuinaanleg zijn onder andere vele leidingen en kabels ingegraven. Plaatselijk is aan de top van het esdek een laag loodzand aanwezig. Het profiel rust op een geel zwak grindhoudend dekzandpakket met roestvlekken.

Het noordprofiel heeft een enigszins afwijkende opbouw. Door de aanleg van de tuin is het esdek geheel verdwenen. Wel zijn restanten van het opvallend patroon van grondsporen (dwarsdoorsnedes, S2 t/m 9, 11 t/m 13 en 16 t/m 21) nog zichtbaar. Deze zogenaamde esgreppels zijn alleen in het noordprofiel aangetroffen. De greppels bevinden zich onder het zwaar verstoorde esdek en zijn deels ingegraven in de C-horizont. De greppels zijn opgevuld met bruin humeus zand.

2.4 Grondsporen en structuren

Vlak 1

Vlak 1 is aangelegd aan de bovenkant van de B-horizont. Op een diepte van ca. 1 m –mv. Aan de noordzijde van vlak 1 bevindt zich een aantal langgerekte noord-zuid verlopende sporen die in het noordprofiel verdwijnen (S2 t/m 9, S11 t/m 13, S16 t/m 21). In het bruine vlak tekenen de donkerbruine sporen zich als een opvallend

⁵ PvE nr. 2004-27

⁶ Werkgroep Geo-archeologie, 2000.

patroon af. Deze sporen worden gekenschetst als esgreppels. De greppels zijn opgevuld met bruin humeus zand (afbeelding 3). De onderlinge afstand tussen de greppels varieert en ligt globaal tussen de 20 en 50 cm. Alleen tussen S17 en S18 is deze afstand wat groter, ongeveer 1,5 m. Dergelijke greppels komt veelvuldig voor in Overijssel en Gelderland, vooral aan de randen van de essen. Dhr. drs. T. Spek van de R.O.B. te Amersfoort, geeft een 2-ledige verklaring voor het verschijnsel esgreppels:

- Herontginning van de es, wanneer de bovenlaag is uitgeput, moet er verse grond van onderen aangevoerd worden om de es te verbeteren;
- De lemige ondergrond is gebruikt om de structuur van de es te verbeteren.⁷

Afbeelding 3 vlak 1 met esgreppels.

Ook Verlinde (1993) komt met een vergelijkbare verklaring. Hij stelt dat een mogelijk verkeerd landbouwgebruik van de bovengrond zoals het niet tijdig bijmesten van de rijke bosgrond ("uitboeren") mede ten grondslag ligt aan het ontstaan van lokale stelsels van esgreppels. Op basis van deze verklaringen kunnen aan de greppels een jongere datering worden toegekend dan aan het esdek.

Esgreppels kunnen een belangrijke rol spelen voor de conserveringstoestand van prehistorische resten.⁸ Doordat de greppels veelal zijn gegraven in en door het niveau waarop de grondsporen zich bevinden zijn met name de ondieper ingegraven sporen verloren gegaan. Slechts dieper ingegraven sporen kunnen zich nog aan de onderkant van de greppels bevinden. Ook van deze sporen zal het bovenste deel verloren zijn gegaan.

Naast de esgreppels zijn twee vierkante donkerbruin-grijze sporen aangetroffen (S10 en S15) en mogelijk nog een derde vierkant spoor (S22). Dit laatste spoor is grijs van kleur en fragmentarisch aanwezig. Het spoor 22 verdwijnt in het zuidprofiel. Eén van de esgreppels,(S16) doorgraaft de kuil (S15) hieruit valt af te leiden dat de kuilen ouder zijn dan de esgreppels.

⁷ Mondelinge mededeling van dhr. T. Spek.

⁸ Groenewoudt, 1994.

Vlak 2

De aangetroffen grondsporen in het tweede vlak tekenen zich af in de geel gekleurde ondergrond waarin de invloeden van mollen (bioturbatie) aanwezig is (bijlage 1). Veelal vormen kleur en textuur van de grondsporen, naast het eventuele vondstmateriaal, een indicatie voor hun ouderdom. De esgreppels zijn vrij ondiep, zij lopen met uitzondering van S19 en S20 niet door in vlak 2. De kuilen zijn aanzienlijk dieper, S10, S15 en S22 herhalen zich in het tweede vlak en lopen circa 15 cm door in de C-horizont. Naast eerder genoemde kuilen zijn een aantal vermoedelijke kuilen van een oudere datum aangetroffen.

Afbeelding 4: vlak 2, gefotografeerd vanuit het oosten, het vierkante S15 en naastgelegen kuilen zijn op de voorgrond zichtbaar.

Deleted: ¶
¶

2.5 Beschrijving van het vondstmateriaal

Aardewerk

Binnen het aangetroffen aardewerk zijn verschillende typen te onderscheiden op grond van de productiemethode, hardheid, kleur, magering en oppervlaktebehandeling. Het aardewerk geeft veelal informatie over de herkomst, en in welke periode het terrein bewoond is geweest. Het aangetroffen aardewerk is hoofdzakelijk afkomstig uit het esdek. De werkput is laagsgewijs verdiept, hierbij zijn vondsten handmatig en in vlakken van 5 x 5 m verzameld.

De scherven zijn in het plaggendek terechtgekomen door het opbrengen van de potstalmest. Het ontstaan van een esdek is een actief proces geweest waarbij voortdurend een verplaatsing van vondstmateriaal plaatsvond in zowel horizontale als verticale richting. Hierdoor treedt er vermenging op van vondstmateriaal van verschillende

ouderdom.⁹ Dit proces stopt als een bodemniveau door ophoging buiten het bereik van de ploeg raakt. Daarna blijven dieren en wortels voor verplaatsing zorgen, de zogenaamde bioturbatie.

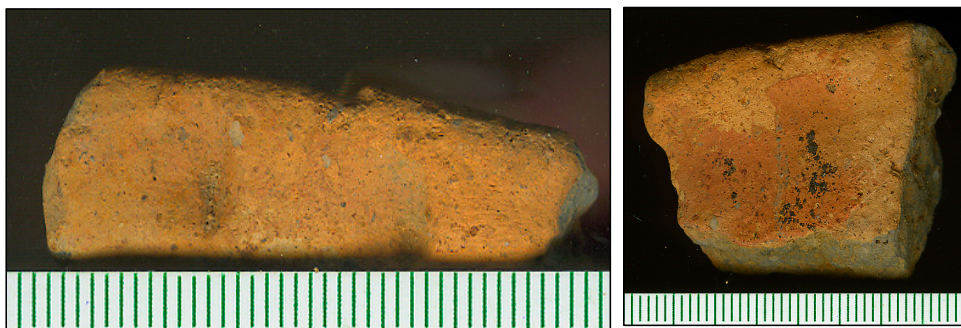
Binnen het aardewerkcomplex dat hoofdzakelijk afkomstig is uit het esdek, valt een diversiteit waar te nemen. Naast handgevormd (pre-) historisch aardewerk komen scherven voor die dateren in de Nieuwe Tijd. Het handgevormd aardewerk is waarschijnlijk lokaal of regionaal geproduceerd. Het betreft vooral wandfragmenten die met potgruis zijn gemagerd en zijn geglad. Met behulp van een schraper werd de natte klei gladgestreken. Sommige wandfragmenten zijn graniet gemagerd (vondstnummer 3 en 4) en zijn ook geglad. Vondstnummer 4 bevat een randfragment afkomstig uit de IJzertijd (zie afbeelding 7, linkerzijde). Deze rand heeft geen versiering aan de boven- of buitenzijde, maar is wel geglad.

De aardewerkvondsten toe te kennen aan vondstnummer 1, verzameld tijdens het aanleggen van het eerste vlak, laten de diversiteit van uit het esdek afkomstige vondsten goed zien. Dit vondstnummer bevat 5 wandfragmenten geglad aardewerk, daterend uit de IJzertijd. Afbeelding 5 laat een oor van een amfoor zien afkomstig uit de Romeinse Tijd. Dit oor is geglad en zowel pot- als steengruis gemagerd. Verder bevat dit vondstnummer een fragment roodbakend aardewerk met loodglazuur behorend tot een bodem, die uit de Nieuwe tijd stamt.

Afbeelding 5: een oor van een kan daterend uit de Romeinse Tijd (vondstnummer 1). De magering is pot- en steengruis. De afbeelding aan de rechterzijde geeft het zijaanzicht van het oor weer. (schaalverdeling in mm)

Vondstnummer 12, afkomstig uit vlak 2 segment 2, bevat 17 wandfragmenten die geglad zijn, daterend uit de IJzertijd tot in de Romeinse Tijd. Er is ook een randfragment aanwezig, met vingertopindrukken aan de bovenzijde (afbeelding 6). Dit randfragment is het enige met relief versierd aardewerkfragment binnen het hele complex.

Afbeelding 6: een randfragment met vingertopindrukken aan de bovenkant (vondstnummer 12). Dit fragment dateert ook uit de laat IJzertijd / Romeinse Tijd. (schaalverdeling in mm)

⁹ Krist et al, 2002.

Vondstnummer 14, afkomstig uit vlak 2 segment 4, bevat het enige wandfragment dat besmeten is. Besmeten wil zeggen dat voor het bakken natte klei tegen de pot werd gesmeten, het zo ontstane grillige oppervlak verbeterde de grip op de pot.

Een klein deel van het aardewerk is aan een spoor gekoppeld. De esgreppels S9 en S11 bevatten twee fragmenten aardewerk. Uit S9 komt een wandfragment roodbakkerend wandfragment met loodglazuur daterend uit de Nieuwe Tijd (vondstnummer 9). S11 bevat een roodbakkerend keramiekvondst wat vermoedelijk een gresbuisfragment of een dakpanfragment is. Deze vondst dateert ook uit de Nieuwe Tijd (vondstnummer 6).

Het roodbakkerend wandfragment met loodglazuur uit de vierkante kuil S10 (vondstnummer 5) is vergelijkbaar met die afkomstig uit S9. De datering ligt ook in de Nieuwe Tijd.

De vierkante kuil S15 bevat oudere fragmenten aardewerk (vondstnummer 15). Hier gaat het om drie wandfragmenten die geglad zijn, met een datering uit de IJzertijd tot in de Romeinse Tijd.

S25, een ronde kuil alleen zichtbaar in vlak 2, bevat drie wandfragmenten daterend uit de IJzertijd (vondstnummer 16). Een van deze fragmenten is graniet gemagerd. Alle drie fragmenten zijn geglad.

Naast het aardewerkcomplex zijn tijdens de aanleg van de werkput nog enkele andere vondstcategorieën aangetroffen: natuursteen, vuursteen, metaal, gebakken huttenleem en een paar overige materiaalcategorieën.

Natuursteen

In totaal zijn negen stuks natuursteen aangetroffen. De soorten natuursteen verschillen, maar het meest voorkomende soort is kiezel en kwartsitisch zandsteen. Verder waren er enkele stukken graniet aangetroffen. Fijngemaakt graniet en kwartsitisch zandsteen werd gebruikt als magering voor het aardewerk.

Vuursteen

Er zijn in totaal vier fragmenten vuursteen aangetroffen, afkomstig uit het esdek. Drie ervan zijn ongemodificeerd. Slechts één fragment vuursteen vertoont sporen van bewerking. Het artefact is gedetermineerd als een kernstuk. Op grond van zijn afmetingen is het waarschijnlijk te dateren in het Mesolithicum (afbeelding 7).

Afbeelding 7: aan de rechterkant een vuursteen kern uit het Mesolithicum (vondstnummer 4) en aan de linkerkant een randfragment met potgruis magering daterend uit de Late IJzertijd / Romeinse tijd (vondstnummer 4). (Schaalverdeling in mm).

Project : Inventariserend Veldonderzoek
Kenmerk : HKR/ALG/SAZ/174134

Metaal

Het aantal aangetroffen metaalvondsten bedraagt drie. Het betreft hier twee brokjes niet nader te definiëren metaal (vondstnummer 5 en 1) en een ijzerslak (vondstnummer 1).

Gebakken huttenleem

Het gehele vondstcomplex bevat twee fragmenten gebakken huttenleem afkomstig uit een esgreppel (S13) en een vlakvondst (vondstnummer 13).

Overig

Overige vondsten bestaan uit een mogelijke sintel En een stukje cokes (vondstnummer 15 en 11) te dateren in de Nieuwe Tijd. Het is moeilijk om een precieze datering te geven maar het is waarschijnlijk uit de Nieuwe Tijd. Een stuk cokes is ook aangetroffen als vlakvondst (vondstnummer 11 van vlak 2 segment 1) eveneens te dateren in de Nieuwe Tijd

3 Conclusie

Aan de hand van de onderzoeksresultaten konden de in het PvE gestelde vragen deels worden beantwoord:

- wat is de exacte aard (urnenveld of andersoortig crematiegrafveld) en datering (IJertijd of misschien ook Vroeg Romeinse Tijd) van de vindplaats;

Er is binnen de onderzoekslocatie geen urnenveld of andersoortig crematiegrafveld aangetroffen, wel zijn binnen de werkput enkele archeologische waarden aangetroffen die gerelateerd kunnen worden aan (pre)historische bewoningsactiviteiten. In vlak 1 betreft het naast een systeem van noord-zuid georiënteerde esgreppels (S2 t/m 9, S11 t/m 13, S16 t/m 21) een drietal kuilen (S10, 15 en 22). Vlak 2 leverde naast de noord-zuid georiënteerde esgreppels (S19 en 20) en de kuilen (S10, 15 en 22) enkele mogelijke paalgaten (S24 t/m 26) op. De mogelijke paalgaten geven geen duidelijk beeld over de eventueel aanwezige woonstructuur. Het vondstcomplex, opgebouwd uit fragmenten aardewerk vormt samen met de grondsporen een aanwijzing voor prehistorische activiteiten. De kuilen worden op grond van het aangetroffen vondstmateriaal gedateerd in de Middeleeuwen, ondanks het feit dat er ook Prehistorisch aardewerk in de vullingen is aangetroffen. De esgreppels doorsnijden de kuilen en zijn dus minder oud. S25, een mogelijk paalgat, wordt op grond van binnen het spoor voorkomend aardewerk gedateerd in de IJertijd.

- op welk niveau bevinden zich de sporen;

Sporen bevinden zich in zowel het eerste vlak (bovenkant B-horizont) als het tweede vlak (bovenkant C-horizont).

- wat is de landschappelijke context;

De onderzoekslocatie bevindt zich ten westen van de Ede-Wageningen stuwwal. In de ondergrond komen puinwaaiers van de sneeuwmeltwaterdalen en glooiingen van hellingafspoelingen voor. Hierop zijn tegen de flank van de stuwwal dekzanden afgezet, die ook wel gordeldekzandruggen en vlakten genoemd worden. Door de gunstige ligging (precies tussen de Gelderse Vallei en de droge onvruchtbare stuwwallen was het gebied van de gordeldekzanden al vanaf de Prehistorie een interessant gebied om te wonen en om landbouw te bedrijven.

- wat is het verband met reeds bekende vindplaatsen uit dezelfde periode in de directe omgeving;

De aangetroffen esgreppels duiden op een agrarische bestemming van de onderzoekslocatie in deze periode. De verspreid aangetroffen paalgaten cq. kuilen zonder duidelijke functie duiden eveneens op een perifeer karakter van de vindplaats. De eigenlijke nederzettingen zullen elders gelegen hebben.

- wat is de conserveringsgraad van de vindplaats;

De conserveringsgraad van de grondsporen is goed. Er is een esdek aanwezig met een dikte van 70 tot 110 cm. Dit esdek heeft de aanwezige grondsporen afgedekt, zodat deze niet door grondwerkzaamheden zijn aangetast. Het aangetroffen vondstmateriaal is redelijk goed geconserveerd.

- wat is de gaafheid van de vindplaats;

De gaafheid van de vindplaats is redelijk tot goed.

- is de vindplaats zeldzaam in de regio.

Aan de zeldzaamheid van de vindplaats kan geen hoge waarde worden toegekend. Esdekken en esgreppels bevatten veelal archeologica afkomstig uit de opgebrachte bemesting of uit oude akkerlagen die bij de aanleg van es en esgreppels zijn opgenomen uit de ondergrond. De in de C-horizont aanwezige verspreide grondsporen doen vermoeden dat de vindplaats zich in de periferie van een buiten de onderzoekslocatie gelegen nederzetting bevindt.

4 Aanbeveling

Bij een proefsleuvenonderzoek gaat het om een waardering van de vindplaats op basis van de criteria beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Het onderzoek heeft aangetoond dat voor de fysieke kwaliteit een score telt van 2 en voor de inhoudelijke kwaliteit een score van 1. Voor de beleving wordt niet gescoord. De criteria op basis waarvan deze scores zijn bepaald zijn terug te vinden in bijlage 4.

Gezien het perifere karakter van de aangetroffen grondsporen lijkt er geen overwegend bezwaar tegen het voorgenomen grondverzet ten behoeve van de bouwactiviteiten. Indien er tijdens de graafactiviteiten echter aanwijzingen worden aangetroffen die duiden op prehistorische bewoningsactiviteiten dan geldt conform de Monumentenwet uit 1988 een meldingsplicht bij het bevoegd gezag.

5 Synthese

Tijdens het IVO-3 is in totaal een oppervlakte van 100 m² onderzocht. De verwachting was dat er op grond van de resultaten van het booronderzoek mogelijk een grafveld/urnenveld aanwezig zou kunnen zijn. Dit vermoeden is door het onderzoek niet bevestigd. Crematieresten zijn niet waargenomen. De aangetroffen sporen bestaan uit esgreppels en enkele restanten van mogelijke prehistorische kuilen. De restanten van de esgreppels bevinden zich aan de noordzijde van de opgravingsput en zijn deels verdwenen doordat bij vroegere werkzaamheden ten behoeve van de tuinaanleg het esdek grotendeels is vergraven. Het greppelstelsel lijkt in noordelijke richting door te lopen. Esgrepels hebben een rol gespeeld bij de verbetering van de landbouwgrond. In veel gevallen zijn de greppels door het grote aantal, de dichtheid, het grote oppervlak en diepte waarmee ze in de C-horizont zijn gegraven bepalend voor de conserveringsgraad van prehistorische sporen. Dergelijke sporen kennen immers dikwijls een geringe diepte. Door de aanleg van greppelsystemen zijn oudere nederzettingssporen nagenoeg "onleesbaar" geworden. Vermoedelijk is dit ook het geval geweest op de onderzoekslocatie. Hierdoor kan geen uitspraak worden gedaan of de sporen een deel vormen van een nederzettingsterrein. Het geringe aantal sporen van een prehistorische ouderdom doet echter vermoeden dat we hier te maken hebben met perifere bewoningsactiviteiten.

De datering van de vindplaats valt, op basis van het aangetroffen vondstmateriaal voor een deel in de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. Dit geldt met name voor de esgreppels, de vierkante kuilen en het esdek. De sporen in de top van de C-horizont zijn naar alle waarschijnlijkheid te dateren in de IJzertijd. De vindplaats is geen uitzonderlijk fenomeen en krijgt diensgevolge op grond van de daarvoor geldende criteria het predikaat niet behoudenswaardig.

Literatuur

A, S.J.A. van der, 2004: *Programma van Eisen nummer 2004-27*, Ede.

Bergman, W.A. en A. Buesink, 2004: *Inventariserend Veldonderzoek Bovenweg 31 te Bennekom*, Synthesgra publicatie 174105, Zelhem.

Groenewoudt, B.J., 1994. *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. NAR-rapport 17. Amersfoort.

Helmich, C. en Kremer, H., 2003: *Inventariserend Veldonderzoek Spinakker/Fluitakker te Bennekom*, Synthesgra publicatie 173113, Zelhem

Krist, J.S., M.J.L.Th. Niekus en A. Ufkes, 2002: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek op het bestemmingsplan Deurningres te Deurningen, gemeente Denekamp (Overijssel)* ARC publicatie 59, Groningen.

Krist, J.S., en D.D.F. Plasmeijer, 2003: *Aanvullend Archeologisch Onderzoek Hoek Bovenweg-Bosweg te Bennekom*, Synthesgra publicatie 173003, Zelhem.

Verlinde, A.D., 1993. *Een nederzetting uit de vroege IJzertijd en middeleeuwse ontginningsgreppels te Enschede*. Westerheem 42, 62-68.

Werkgroep Geo-archeologie, 2000: *Randvoorwaarden voor een beschrijvingsstelsel voor aardwetenschappelijke informatie ten behoeve van archeologisch onderzoek*, Utrecht.